

CZU: 39(478)(092)
ORCID: 0000-0003-3045-5017

**UN LUPTĂTOR NEOBOSIT PENTRU ADEVĂR,
DREPTATE, ONESTITATE ȘI CORECTITUDINE
ÎN ȘTIINȚĂ
(FOLCLORISTUL ANDREI HÂNCU –
90 DE ANI DE LA NAȘTERE)**

Se știe că despre valoarea unui om de știință și a lucrărilor sale se poate judeca după talentul, competența și profesionalismul său, după integritatea și poziția sa științifică și cetățenească în probleme de importanță vitală sau de interes național, precum și după unele calități absolut necesare și în acest domeniu de activitate, cum ar fi: patriotismul, onestitatea, corectitudinea, exigența, responsabilitatea, consecvența, curajul ș. a.

Deși foarte puțini, au fost totuși și în perioada de ocupație sovietică a Basarabiei, și în cea care a urmat-o, savanți de o înaltă ținută intelectuală și morală, cu verticalitate, care, în pofida realităților vitrege, cu totul ostile unei activități normale, libere, sănătoase, civilizate, în care au trăit și muncit, în măsura în care au putut, au încercat, într-un fel sau altul, să se opună, să critice, să țină piept minciunii și nedreptății, să-și păstreze demnitatea și cumsecădenia, să rămână fideli propriilor convingeri și principii, să spună și să apere adevărul, să promoveze dreptatea, binele, frumosul, valorile autentice, chiar dacă știau din capul locului că o fac pe cont propriu, că se expun unui real pericol din partea regimului comunist totalitar.

Unul dintre acești cercetători a fost, în opinia noastră, și etnologul Andrei Hâncu.

Pentru cei care încă nu-l cunosc sau știu câte ceva despre el numai din cele citite sau auzite, îi informăm că distinsul om de știință – specialist de seamă în istoria și teoria creației populare – s-a născut la 3 iulie 1929 în comuna Mateuți, plasa Rezina, județul Orhei, a absolvit Facultatea de istorie și filologie a USM (1957) și aspirantura la Institutul de Limbă și Literatură al AȘM, după care a activat în această instituție timp de aproape jumătate de secol. Doctor în filologie (1962).

Temele care l-au preocupat îndeosebi și la care a muncit cu dăruire și pasiune pe parcursul anilor au fost:

1. Geneza riturilor și a formelor lor etnofolclorice;
2. Poezia obiceiurilor de familie;
3. Balada populară;
4. Istoria folcloristicii;
5. Problemele de teorie a creației populare ș. a.

Dr. Andrei Hâncu este autor al monografiilor „Balada populară «Miorița»” (1967), „Eposul baladic la moldoveni” (1977), „Poezia ritualurilor de familie” (1981), „Genurile și speciile folclorului românesc” (2003), al culegerii de studii și articole „Probleme de geneză a creației poetice populare moldovenești” (1991), alcătuitor a două volume din seria „Creația populară moldovenească” – „Balada” (1976) și „Folclorul obiceiurilor de familie” (1979), a două culegeri din seria „Mărgăritare” – „Soarele și Luna. Balade” (1981) și „Toma Alimoș. Cântece epico-eroice” (1983).

Domnia Sa e coalcătuitor a opt volume de folclor moldovenesc editat pe zone, a trei culegeri din seria „Biblioteca școlarului” – „Legende și cântece bătrânești” (în colaborare, 1988), „Dicționar de proverbe și zicători românești” (în colaborare, 2001, 2003), „Cântece bătrânești ale românilor. Cântece istorice” (în colaborare, 2002, 2003); al colecțiilor „Молдавский фольклор” (1976) și „Folclor din Maramureș” (1991).

DI A. Hâncu este coautor a două manuale – „Șchițe de folclor moldovenesc” (1965) și „Creația populară (Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina)” (1991), coalcătuitor a două crestomații de folclor (1966 și 1989), coautor și coalcătuitor al ediției în două volume „Petre V. Ștefănuță. Folclor și tradiții populare” (1991).

De asemenea savantul e alcătuitor a patru volume („Balade”, „Nașterea”, „Nunta”, „Înmormântarea”) din proiectul comun al folcloriștilor de la Iași și Chișinău „Tezaurul etno-folcloric din Moldova”, inițiat la începutul anilor '90, care urma să devină „nu doar o sursă-reper pentru cei interesați de folclor, etnografie sau artă populară, ci o lucrare fundamentală asupra culturii populare românești” (*Tezaurul etno-folcloric din Moldova* (Recomandări destinate colaboratorilor) – Iași – Chișinău, 1992, p. 3), dar care, din lipsă de bani, pe parcurs a fost abandonat.

A pregătit și o ediție nouă, revăzută și adăugită, a primei sale monografii „Miorița”, pe care, neavând bani, n-a mai reușit s-o editeze.

În afară de aceasta, A. Hâncu este autor al mai multor articole, recenzii ș. a., publicate în culegeri, reviste și ziare.

A participat cu comunicări la mai multe conferințe științifice naționale și internaționale.

Timp de mai bine de treizeci de ani, împreună cu alți colegi de sector și cu studenți, în principal, de la Universitatea de Stat, a făcut nenumărate cercetări de teren în sute de sate din republică și localități moldovenești din Ucraina și Federația Rusă, adunând un mare număr de materiale etnofolclorice, depuse cu grijă în Arhiva AȘM.

De menționat că printre realizările dlui A. Hâncu se numără și o serie de teorii, concepte, puncte de vedere științifice proprii (Mai pe larg despre aceasta și despre altele a se vedea articolul nostru *Un etnolog încă neapreciat la justa lui valoare*// *Philologia*, ianuarie-aprilie 2013, p. 48-58).

Dar ceea ce l-a remarcat în mod deosebit a fost curajul cu care s-a ridicat într-o serie dintre scrierile sale contra neadevărului și nedreptății, împotriva falsificării istoriei și culturii noastre de către unii cercetători străini neonești sau de marionetele lor.

De exemplu:

Andrei Hâncu a fost primul și, din câte știm, unicul cercetător de la noi care a dezmințit cu fermitate afirmația nefondată, lipsită de orice temeii a istoricului literar Gheorghe Bogaci că marele poet rus A. S. Pușkin este primul folclorist al Moldovei (A. Hâncu. *Folclorismul scriitoricesc al lui B. P. Hasdeu în raport cu democratismul feudal și burghezo-moșieresc// Folclor moldovenesc. Studii și materiale*. – Chișinău: Cartea Moldovenească, 1968, p. 172).

A respins categoric încercarea de a ni-l impune pe ofițerul marelui stat-major al armatei țariste A. I. Zașciuc, cu studiul său „Материалы для географии и статистики России. Бессарабская область”. Спб., 1862, drept primul monografist al ținutului nostru (A. Hâncu. *A. I. Zașciuc și folclorul moldovenesc// Cercetări folcloristice*. – Chișinău: Cartea Moldovenească, 1969, p. 94).

În lucrarea sa „Poezia ritualurilor de familie” (Chișinău „Știința”, 1981) dl A. Hâncu a combătut hotărât teoria migraționistă a istoricului N. A. Mohov, conform căreia volohii (românii vechi și medievali) s-au format prin slavi, iar moldovenii – prin slavii de est – rușii vechi. Când adevărul, pe care îl știe toată lumea, este că noi suntem de origine tracică (geto-dacică) și romanică.

Și lucrurile acestea le scrie în plin regim totalitar, când cenzura nu permitea decât un singur punct de vedere – cel rusesc, oficial.

Drept mostre de adevărată verticalitate morală și științifică ne pot servi și articolele sale: „Știință sau «ejojșcină», «enkavedevșcină»? („Literatura și arta”, 23 martie 1989, p. 8), „Moscalioții și «Miorița»” („Literatura și arta”, 22 septembrie 1994, p. 3), „O eminentă mediocritate în rolul de filozof și ideolog de curte” („Literatura și arta”, 1 decembrie 1994, p. 7), „Cum ne-au învățat slavii să mâncăm pâine albă” („Flux”, 15, 22 mai 1998, p. 10), „Dreptul la istorie și spiritualitate națională” („Glasul Națiunii”, 22 iulie, 12 și 26 august 1998, p. 6), „Badea Mior împotriva românilor?...” („Țara”, 18, 20 decembrie 2001, p. 4) ș. a.

În ele autorul îi critică drastic pe cercetătorii lipsiți de probitate I. D. Ciobanu, V. Stati, V. Zelenciuc, I. Mironenco pentru falsificarea premeditată, cu un scop bine determinat a istoriei și culturii românilor moldoveni, pentru minciuna că noi nu am avea mai nimic al nostru, că aproape totul ar fi împrumutat de la slavi.

Iar pe scriitorul Ion Druță – pentru abaterea gravă de la conceptul inițial de a înveșnici memoria Poetului Anonim prin ridicarea unui monument.

A plătit scump pentru curajul manifestat. Hărțuit și umilit cum e mai rău de organele republicane ale KGB-lui, învinuit de naționalism, filoromânism, de falsificarea istoriei și culturii RSS Moldovenești, cu tot tirajul monografiei sale proaspăt apărute „Poezia obiceiurilor de familie” (1981) ars, intimidat, etichetat, marginalizat, în tensiune permanentă cu șefii săi, ani în șir a fost suspectat, ignorat, desconsiderat ș.a.m.d.

Oricât ar părea de straniu și paradoxal, dar răul cel mai mare avea să i-l facă nu regimul, cu tot arsenalul mijloacelor sale de luptă, ci chiar unii dintre colegii săi.

La concursul de angajare a colaboratorilor institutului pe un nou termen, avut loc în vara anului 2006, unii dintre membrii comisiei de concurs, din interese personale sau de grup, înțelegeți între ei sau rugați din afară, votul fiind secret, au făcut abstracție de calitatea și valoarea D-lui ca specialist și au votat împotriva sa.

Astfel, neacumulând numărul necesar de voturi, în temeiul hotărârii consiliului științific din 14 august 2006, prin ordinul directorului institutului, „în rezultatul pierderii concursului pentru ocuparea funcției științifice”, dl A. Hâncu a fost concediat (Dosarul personal, f. 86).

Mai urât decât așa nu se putea.

Ce s-a petrecut în sufletul său în acele clipe nu-i greu de imaginat.

A regretat și regretă mult și azi modalitatea condamnabilă, pusă la cale de unii neprieteni de-ai săi, cât și votul neobiectiv, jignitor, organizat al unor colegi care, provocați, s-au situat cu ușurință de partea nedreptății, găsindu-l vinovat de cele întâmplare și pe șeful sectorului – Nicolae Băieșu.

Cazul s-a consumat repede, iar, peste un timp, mulți l-au și uitat, de parcă nu s-a întâmplat nimic.

Pentru el însă a rămas o durere sufletească pe toată viața. Fiindcă s-a procedat nedrept. Iar voturile de felul acesta, dacă suntem oameni serioși, obiectivi și responsabili, nu pot fi nicicum înțelese altfel decât numai ca o reglare de conturi, ca o răzbunare.

Iată de ce, indiferent cine au fost autorii și realizatorii planului de respingere a dlui A. Hâncu la acest concurs, considerăm că a fost o acțiune neînțeleaptă, dezonorantă, incorectă, în contradicție flagrantă cu deontologia profesională și inadmisibilă într-o instituție academică care se respectă.

Prin votul acesta, răuvoitor și deliberat, sectorul a fost lipsit de unul dintre colaboratorii lui de bază, specialist consacrat, înalt apreciat în „Dicționarul etnologilor români” (Iordan Datcu. *Dicționarul etnologilor români*. – Vol. 1. – București: Editura Saeculum, 1998, p. 314-315), laureat al Premiului Ministerului Culturii al RSSM „Dacia” (1990) și al Premiului Academiei Române „Simion Florea Marian” (1995), de un „remarcabil folclorist și un mare om de cultură” (*Folcloristul Andrei Hâncu (La o aniversare)*// Tudor Colac. *Sorcove de lumină*. – Chișinău, „Litera”, 2001, p. 124), de un bun coleg, om, cetățean, patriot ș.a.m.d., care ar fi putut face încă mult bine sectorului.

Erudit, cu o temeinică pregătire profesională, model de onestitate, hărnicie și conștiinciozitate, de o înaltă ținută intelectuală și morală, dârz apărător al valorilor noastre spirituale perene, luptător neobosit pentru adevărul științific și istoric, responsabil, exigent cu sine și cu alții, critic și autocritic, omenos, uneori de o modestie exagerată, întotdeauna împotriva falsificării istoriei și culturii noastre, impunerii politicului în toate, românofobiei etc., cercetătorul Andrei Hâncu a pledat în permanență pentru adevăr, moralitate, onestitate și cumsecădenie în știință – ceea ce nu poate să nu fie înalt apreciat.

Păcat că asemenea oameni, considerați incozi, n-au fost și nu sunt prețuiți cum se cuvine.

Din contra, nu de puține ori au fost și sunt neagreați, dezaprobați, nedreptățiți sau, în cel mai bun caz, tratați cu indiferență.

În cazuri de acestea ar fi deștept dacă am înțelege că nu lor, ci nouă ne lipsește ceva.

Citim în „Dicționarul înțelepciunii (Cugetări antice și moderne)” – opera de o viață a savantului român Theofil Simenschy, ed. a 3-a, Chișinău, 1995, p. 12 și următ.:

Nu trebuie să se respecte omul mai mult decât adevărul;

Totdeauna, în orice împrejurare, cel mai bine e să se spună adevărul;

Nu există virtute mai presus de adevăr, nici păcat mai mare ca minciuna;

Nu e adevăr acela, la care se asociază frica;

Veți cunoaște adevărul și adevărul vă va libera;

Luptă-te până la moarte pentru adevăr! ș. a.

Avem și în creația noastră populară orală o serie de cugetări despre adevăr. Iată doar câteva dintre ele:

Adevărul e frumos ca primăvara;

Adevărul e mai luminos decât soarele;

Adevărul e mai scump decât aurul;

Cel mai drept pe lume este adevărul;

Lucrul cel mai cinstit este adevărul;

Adevărul n-are teamă de judecată ș. a.

Dar avem, cu părere de rău, și unele de altă orientare decât în cele citate.

De exemplu:

Orice adevăr nu e bun de spus;

Cine cutează a spune adevărul poate lesne umbla bătut ca mărul.

Sau:

Adevărul uneori (în altă variantă: ***întotdeauna***) ***umblă cu capul spart*** (*Proverbe și zicători*. Alcăt., art. introd. și coment. de E. Junghietu. – Chișinău, „Știința”, 1981, p. 93-94).

DI A. Hâncu toată viața a vrut ca minciuna și nedreptatea să fie cele care să umble cu capetele sparte.

Ce forță am fi, dacă toți am dori și am lupta pentru aceasta!

Încă o dată La mulți ani!, domnule Andrei Hâncu.

Ion BURUIANĂ,
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)